

De troubadour en zijn kakadoris

Er wordt geen bestand bijgehouden van mensen die nodeloos of voortijdig overlijden omdat ze, na een kankerdiagnose, de alternatieve gezondheidszorg verkiezen boven de reguliere. Pas als het slachtoffer Sylvia Millecam of Steve Jobs heet, komt er enige media-aandacht voor wat anders een anonieme dood ten gevolge van kanker geweest zou zijn. Hier het verhaal van de Poolse zanger en tekstdichter Jacek Kaczmarski en de alternatieve behandelaar Zygmunt B. Voor Kaczmarski eindigde het verhaal met een crematie, B. zit een gevangenisstraf uit.

DOOR MARTIN BIER

JACEK Kaczmarski (uitgesproken: Jatek Katsjmarskie) was zeventien jaar oud toen hij in 1974 bij de filmregisseur Jerzy Hoffman thuis een huiskamerconcert bijwoonde van de Russische zanger Vladimir Vysotski. Hij was diep onder de indruk en ging Vysotski's liederen vertalen. Toen hij zijn eigen muziek en teksten ging schrijven, volgde Kaczmarski in eerste instantie zijn idool in stijl en thematiek. Het waren gepassioneerde liederen waarin het draaide om de problemen van een individu met druk en verwachtingen van buitenaf. Zo schreef hij een prachtig lied over een

renpaard dat strijdlustig en enthousiast meedoet aan een race. Zijn jockey is echter een rode dwerg, die hem tot bloedens toe opzweept. Met een snelle, welgekozen manoeuvre werpt het paard de jockey af. Diskwalificatie deert hem niet, hij vervolgt de race in zijn eentje.

Aan het eind van de jaren '70 werd Kaczmarski bekender, vooral in het circuit van de huiskamerconcerten. Zonder glimlach en onopgesmukt zat hij op een stoel, zijn gitaarspel agressief en flamenco-achtig. Hij was een 'angry young man' met literaire pretenties.

Omwentelingen

In september 1980 begon in Polen een periode van zestien maanden waarin het communistisch regiem zijn greep op de samenleving kwijt was. Van het ene op het andere moment was de censuur zo goed als verdwenen. Kaczmarski's ster schoot omhoog. De 24-jarige literatuurstudent met zijn babyface werd plots gevierd als de troubadour die de politieke ambities van een volksbeweging verwoordde.

Hij was net in Frankrijk op tournee toen in december 1981 in Polen de staat van oorlog werd uitgeroepen en het leger de macht greep. Kaczmarski

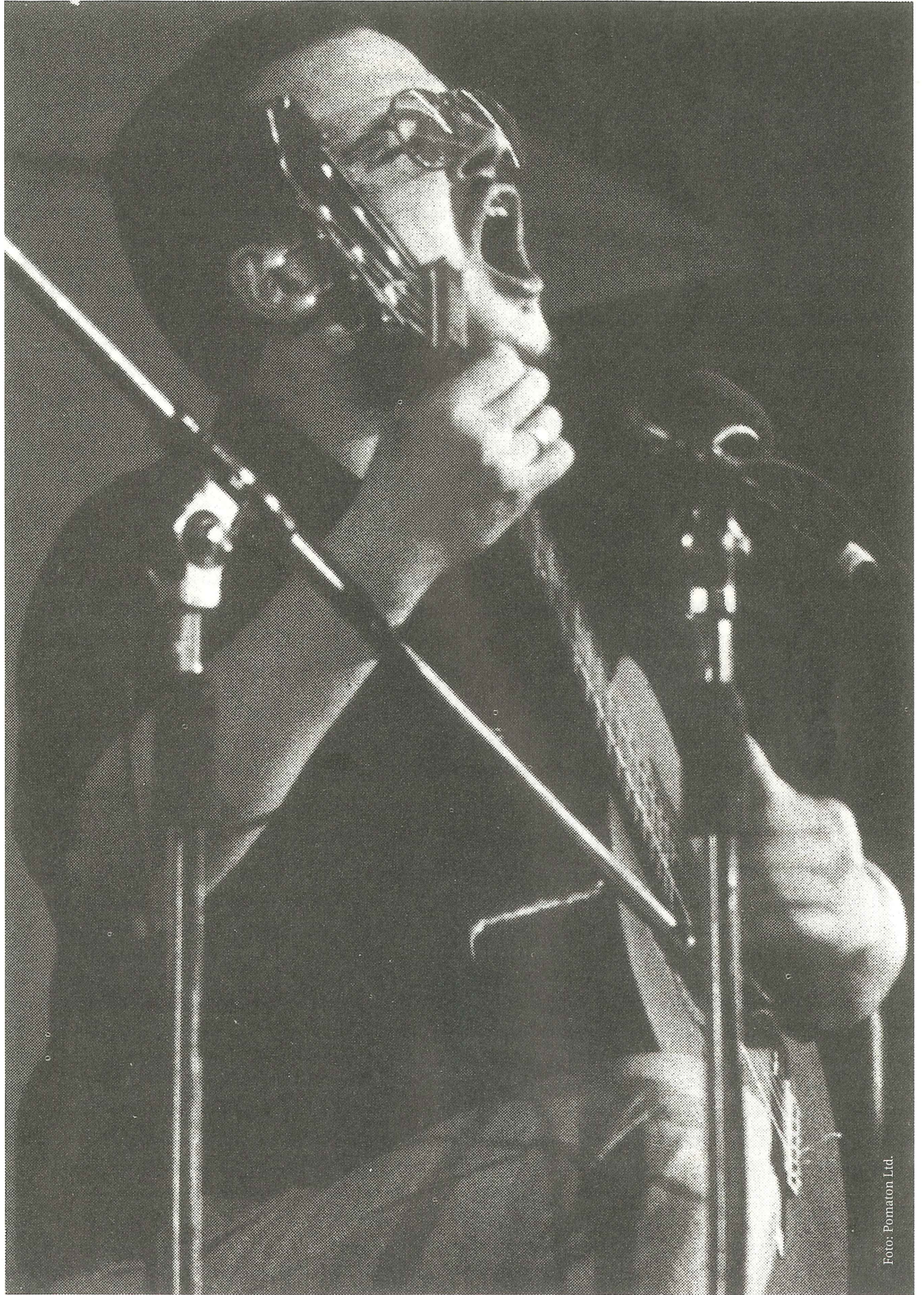

Foto: Pomaton Ltd.

Er werden in Polen
inzamelingsacties en
benefietconcerten
georganiseerd
ter bekostiging
van de medische
wanhoopsexpedities

bleef in West-Europa, het refrein van zijn in 1978 geschreven nummer *Muren* werd het nationale verzetslied.

Na de ommekeer van 1989 keerde hij terug naar Polen – maar hij was te lang weggeweest. Hij was niet langer de begaafde en onbevengene jonge tekstdichter die een politieke stemming aanvoelde en onder woorden bracht. De rode dwerg op het renpaard was niet langer actueel. Hij was inmiddels kettingroker en alcoholist en hij had, 32 jaar oud, een eerste echtscheiding achter de rug.

In 1994 emigreerde Kaczmarek naar Australië, waarna hij nog slechts incidenteel naar Polen terugkeerde voor concerttournees of opnames. Hij bleef wel productief: een- of tweemaal per jaar kwam er een nieuw album uit. Zijn liederen hadden inmiddels het karakter gekregen van impressionistisch geformuleerde essays over politiek, geschiedenis en literatuur. Een harde kern van intellectuelen vormde nu zijn publiek.

Alternatieve circuit

Rond de jaarwisseling van 2001 op 2002 zocht Kaczmarek medische hulp voor problemen met zijn keel en in het voorjaar van 2002 werd kanker geconstateerd. Slokdarm en strottenhoofd waren reeds aangetast. Het advies was onmiddellijke operatieve verwijdering en chemotherapie. Maar Kaczmarek vreesde dat hij na een dergelijk

drastisch ingrijpen nooit meer zou kunnen zingen, en na overleg met familie en vrienden en een speurtocht op het internet ging hij het alternatieve circuit in.

Zo kwam hij terecht bij AMC Pharma. Prompt liet hij zich vanuit Londen een mengsel opsturen met het Peruviaanse plantenextract vilcacora oftewel kattenklauw – de Vereniging tegen de Kwakzalverij heeft heldere uitspraken over deze Zuid-Amerikaanse liaan gedaan.

Vervolgens toog hij naar de ProLife-kliniek in het Oostenrijkse Igls, nabij Innsbruck. Naast een heleboel naturopathische en holistische geneeswijzen onderging hij een warmtetherapie, waarbij de tumor meermalen per week wordt verhit tot boven de 40 graden. De kuren kostten een slordige 300 euro per dag en de verzekering weigerde al snel te betalen. Er werden in Polen inzamelingsacties en benefietconcerten georganiseerd ter bekostiging van de medische wanhoopsexpedities.

Experimenteel

Alicja Delgas, de vrouw met wie Kaczmarek na zijn tweede echtscheiding leefde, verklaarde in een interview dat hij ook een ‘experimenteel geneesmiddel’ gebruikte dat was ontwikkeld door een groep wetenschappers uit Warschau. Het ging hier om door Zygmunt B. ontwikkelde brouwsels.

In de tweede helft van 2002 en in 2003 kwam Kaczmarek geregeld in het nieuws. Hij was vermagerd en hij kon nauwelijks praten. Via een sonde nam hij vloeibaar voedsel tot zich. Maar, zei hij, hij had het aantal maanden dat de reguliere geneeskunst hem had gegeven reeds ruim overschreden. Dankzij ‘traditionele

en holistische’ geneeswijzen was hij aan de beterende hand. Hij beloofde dat hij na zijn volledige herstel weer zou gaan optreden. De importeur van vilcacora creëerde een internetpagina waarop het extract werd aangeprezen als het wondermiddel waardoor Jacek Kaczmarek genezen was. Zygmunt B. liet weten dat hij de ‘dokter’ was die verantwoordelijk was voor Jaceks herstel.

Op 10 april 2004, twee jaar na zijn diagnose, raakte Kaczmarek in coma, in een ziekenhuis in Gdańsk blies hij zijn laatste adem uit. In zijn laatste paar bewusteloze uren heeft Alicja hem trouwens nog snel voor de katholieke kerk laten dopen. Veel critici en fans beschouwden dat als een nogal smakeloze daad. Niet alleen was de zanger nooit gelovig geweest, in zijn liederen had hij zich dikwijls meer vereenzelvigd met het joodse erfgoed van zijn moeder dan met het katholicisme.

Na het overlijden van Kaczmarek zijn de vilcacorareclames met zijn naam van het internet verwijderd. Zygmunt B. verklaarde echter ongegeneerd dat Jacek de twee jaar sinds de diagnose aan hem te danken had.

Professor dokter B.

Zygmunt B. was eigenlijk bouwtechnicus van beroep. Hij was de veertig al gepasseerd toen hij zijn praktijk in de alternatieve geneezing begon. ‘Particulier Centrum voor Onderzoek naar Biologische Geneesmiddelen en Strijd tegen Kanker’ – zo noemde hij zijn instituut. Hoewel hij geen medische achtergrond of opleiding had liet zich door zijn patiënten aanspreken als professor of dokter.

Eind 2006 deed de politie een inval in B.’s centrum. Met hem werden

zijn vrouw en vijf medewerkers gearresteerd. Na meer dan twee jaar gerechtelijk onderzoek begon het proces. Zo'n dertig slachtoffers werden er in de loop van het onderzoek geïdentificeerd.

B. maakte geen sympathieke of geloofwaardige indruk tijdens het proces. Vaak blijken kwakzalvers nog in staat om tevreden klanten ten tonele te voeren, maar dat lukte Zygmunt B. hoegenaamd niet. Er konden geen nog levende, tevreden klanten worden opgespoord – B. stelde dat de vele patiënten die door hem genezen waren gewoon hun leven weer hadden opgepakt en verder geen contact met hem onderhielden.

Bij de politie-inval werden 1700 kruiken met inhoud in beslag genomen. In die kruiken, van elk 25 of 50 liter, zat een gistend mengsel met onder andere vlierbessen, maretak, knoflook en walnootbladeren. Hiermee produceerde B. de drankjes die hij *antyra* en *derax* noemde. Tijdens het proces verklaarde hij de recepten uit oude manuscripten te hebben opgedoken. Toen de rechter hem nader aan de tand voelde over de werkzaamheid van de producten, begon B. over energie uit de kosmos.

Volgens de aanklacht had B. in de loop van zes jaar praktijk minstens een half miljoen euro opgestreken. Niettemin verklaarde de kwakzalver nooit geld voor zijn consulten of drankjes te hebben aangenomen. De research en de productie van de middelen zou hij geheel uit eigen middelen gefinancierd hebben. Hij beweerde zijn rijkdom te hebben vergaard met illegale straathandel in de communistische dagen van voor 1990, toen hij kaviaar in de Sovjet-Unie kocht en met veel winst doorverkocht aan Duitsers. Daarmee zou hij twee miljoen dollar

verdiend hebben. Nu tierde de illegale straathandel inderdaad welig ten tijde van het communisme, maar meestal ging het daarbij om handeltjes van een paar honderd dollar. B. had geen enkel bewijs om zijn claims zelfs maar aannemelijk te maken. Hij zei dat hij inmiddels was vergeten bij welke bank hij zijn grote vermogen aan goud en dollars in Pools geld had omgewisseld en er was geen documentatie van enige transactie.

Ander verhaal

Familieleden van overleden patiënten hadden een heel ander verhaal. Ze verklaarden dat B. wel degelijk grote bedragen van zijn patiënten had verlangd. De patiënten kregen stevast de opdracht om onmiddellijk te stoppen met chemotherapie en om alle contacten met de reguliere geneeskunde af te verbreken. De brouwsels die ze vervolgens meekregen, kostten ongeveer 60 euro per dosis. Met drie maanden lang driemaal daags een dosis heb je het dan over meer dan 15 000 euro.

B. ontweek de pers tijdens de zittingen. Maar vrienden en familie van slachtoffers verdrongen zich in de gangen van het gerechtsgebouw om hun verhaal te doen aan verslaggevers. Karakteristiek was het verhaal van een oudere vrouw. Haar zoon, een econoom met een hoge positie, had kanker. Nadat hij in 2003 had gelezen over de 'genezing' van Jacek Kaczmarek, besloot hij om zich ook bij Zygmunt B. onder behandeling te stellen. Hij stopte met zijn chemotherapie en leende 25 000 euro om B.'s brouwsels te bekostigen. Hij ging echter alleen maar achteruit en overleed na vier maanden in het ziekenhuis. De moeder verklaarde te zijn uitgescholden toen ze B. opbelde om te vertellen over wat hij had aangericht.

In juni 2010 werd Zygmunt B. veroordeeld tot zeven jaar gevangenisstraf. Hij werd schuldig bevonden aan fraude, het witwassen van zwart geld, het onbevoegd uitoefenen van de geneeskunst en het veroorzaken van levensgevaar.

Toverformules

In 1994 bracht Kaczmarek het album *Sarmatia* uit. Het zevende van de achttien nummers is getiteld *Toverformules voor tijden van tegenslag*. Sarcastisch beschrijft hij daarin hoe 'eenvoudigen' bij tegenspoed op bovennatuurlijke interventie hopen en daarvoor hun toevlucht zoeken bij allerhande magiërs. Het laatste couplet luidt, vrij vertaald:

De laatste stuiver voor de tovenaer,
bedwelmd door bezweringen,
een zak over je hoofd,
en je gooit jezelf van een hoge trap ...
Nooit meer honger

Het is net zo treurig als het ironisch is, maar minder dan tien jaar later was dat precies wat Kaczmarek zelf deed.

Op Youtube zijn verschillende filmpjes te vinden van Vysotski: ROmlFJamIuY en 3zGf4hlzGy.

Voor vroeg werk van Kaczmarek zie onder meer -38k_Jom2eg, dEiWGQGmHOo, en 6BvwNGO9Yz4. Het lied over het paard met de dwerg is TEFvsLuYXPU, *Muren* is rZFfqSxv5I1, voor later werk zie bijvoorbeeld 2pCoMStGyLE. *Toverformules* staat op LDak-PD58EI.

Martin Bier is fysicus.